

Marzena Staniek, Krystyna Górna-Łukasik

Warunki do zajęć ruchowych w śląskich przedszkolach

Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura
Fizyczna 15/3, 51-64

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Marzena STANIEK*
Krystyna GÓRNA-ŁUKASIK**

Warunki do zajęć ruchowych w śląskich przedszkolach

Streszczenie

Celem pracy jest diagnoza bazy materialnej do zajęć ruchowych oraz sposobu realizacji tych zajęć w przedszkolach śląskich.

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego. Materiał stanowią wyniki badań 30 śląskich placówek przedszkolnych. Wyposażenie placówek przedszkolnych oceniono metodą obserwacji, uwzględniając rodzaje ćwiczeń, do których mogą być wykorzystane urządzenia i sprzęt sportowy. Oceny realizacji zajęć ruchowych w przedszkolu dokonano w oparciu o autorski kwestionariusz ankiety, który został skierowany do nauczycieli i dyrektorów przedszkoli. Do analizy zakwalifikowano 60 kwestionariuszy wypełnionych przez nauczycieli, 30 kwestionariuszy wypełnionych przez dyrektorów oraz 30 arkuszy obserwacji.

Badania wykazały, iż w śląskich placówkach przedszkolnych organizowane są różne formy zajęć ruchowych, przy czym baza materialna do realizacji tych zajęć jest bardzo słaba. Uzyskane wyniki badań świadczą o ograniczonej częstotliwości zajęć ruchowych, zbyt krótkim czasie ich trwania, braku strojów gimnastycznych dzieci, korzystaniu ze starych przewodników metodycznych, a przede wszystkim o rzadkim wykorzystywaniu przyrządów i urządzeń sportowych. Nie sprzyja to stymulowaniu rozwoju fizycznego i motorycznego dzieci.

Słowa kluczowe: przedszkole, zajęcia ruchowe, sprzęt sportowy.

Wstęp

Dane statystyczne GUS wskazują, iż co roku zwiększa się liczba dzieci uczęszczających do śląskich przedszkoli, w związku z czym placówki te stały się znaczącym środowiskiem wychowawczym małych dzieci [3], [4], [5], [6].

* Dr, Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach, Katedra Teorii i Metodyki Wychowania Fizycznego; e-mail: metris@odm-metris.pl.

** Dr hab. prof. AWF, Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach, Katedra Teorii i Metodyki Wychowania Fizycznego; e-mail: k.gorna@awf.katowice.pl.

Zgodnie z zapisami ustawowymi, wychowanie przedszkolne może być realizowane w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, a także przybierać inne formy [18], [21]. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 roku określa wymogi dotyczące warunków budowlanych, lokalowych, higieniczno-sanitarnych i organizacji zajęć. W kwestii wyposażenia sal zapis jest bardzo lakoniczny. Ma ono obejmować sprzęt i pomoce dydaktyczne, które są niezbędne dla prawidłowej realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego [18]. Natomiast rozporządzenie z dnia 31 grudnia 2002 roku zobowiązuje dyrektorów do zapewnienia dzieciom higienicznych i bezpiecznych warunków oraz do nabywania i stosowania sprzętu i mebli posiadających aktualne certyfikaty zgodności [16].

Badania diagnozujące warunki materialne do zajęć ruchowych w polskich przedszkolach są nieliczne. Warszawskie ogródki przedszkolne były przedmiotem badań Kosmali i wsp. [9]. Uzyskano informacje o 75 ogrodach przedszkolnych. Wykazano, iż ogródki przedszkolne są najczęściej wyposażone w piaskownice, zabawki tematyczne, domki i altany, urządzenia wielofunkcyjne, huśtawki oraz karuzele.

Klichowska zajmowała się diagnozą wielkopolskich ogródków przedszkolnych. Badaniami objęto 53 placówki przedszkolne – zarówno publiczne, jak i prywatne. Wskazano, iż wyposażenie przedszkoli publicznych jest przeciętne, w przeciwieństwie do prywatnych, które są bogato wyposażone. Zauważono także, że nauczyciele nie doceniają potencjału rozwojowego posiadanych urządzeń, przypisując im głównie funkcję estetyczną [8].

Warunki śląskich przedszkoli badane były przez Państwową Inspekcję Sanitarną w Katowicach w zakresie stanu sanitarno-technicznego. Z raportu wynika, że spośród wszystkich skontrolowanych placówek (n=1051) 7 funkcjonowało w budynkach, które nie były przystosowane do tego celu. Nieprawidłowy stan techniczny stwierdzono w 34 przedszkolach. Aktualnie nie ma danych dotyczących bazy materialnej do zajęć ruchowych w śląskich przedszkolach [23].

Funkcje i cele edukacji przedszkolnej, a także zalecane sposoby realizacji, ustalone są przez władze oświatowe w ramach podstaw programowych [17]. Zgodnie z ich wytycznymi, wychowanie przedszkolne wspomaga rozwój i edukację dziecka, łączy funkcje opiekuńcze, wychowawcze i kształcące. W przedszkolu należy zapewnić dzieciom „[...] możliwość wspólnej nauki w warunkach bezpiecznych, przyjaznych i dostosowanych do ich potrzeb rozwojowych”¹. Odpowiednią dawkę ruchu i propagowanie zdrowego oraz aktywnego stylu życia powinno się zapewniać od najmłodszych lat. W podstawie programowej cel odnoszący się do zdrowia i aktywności fizycznej sformułowany jest ogólnie – jako „troska o zdrowie dzieci i ich sprawność fizyczną, zachęcanie do uczestnictwa

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Załącznik nr 1, s. 200.

w zabawach i grach ruchowych”². Pożądany efekt wychowania zdrowotnego i kształtowania sprawności fizycznej osiąga się wówczas, gdy dziecko dba o zdrowie i zaczyna orientować się w zasadach zdrowego żywienia, dostrzega związek między chorobą a leczeniem oraz poddaje się leczeniu, jest sprawne fizycznie lub jest sprawne na miarę swoich możliwości, uczestniczy w zajęciach ruchowych, zabawach i grach w ogrodzie przedszkolnym, w parku, na boisku, na sali gimnastycznej.

Wytyczne podstawy programowej wychowania przedszkolnego nakreślają bardzo ogólne ramy tygodniowego zagospodarowania czasu, z uwzględnieniem swobodnej zabawy, zajęć w ogródku przedszkolnym, parku, na boisku (w tym gier i zabaw ruchowych oraz zajęć sportowych), zajęć dydaktycznych, czasu do dowolnego zagospodarowania przez nauczyciela.

Badania prowadzone przez Kuratorium Oświaty w Łodzi wskazują na częściowe wdrażanie zaleceń w planowaniu i organizacji zajęć w większości badanych łódzkich przedszkoli (59,95%). Najczęściej występującymi utrudnieniami w realizacji harmonogramu dotyczącego organizowania zajęć ruchowych na dworze były niesprzyjające warunki klimatyczne, pandemia grypy, zbyt duża liczba zajęć dodatkowych (język obcy, zajęcia komputerowe), nieodpowiedni ubiór dzieci, zły stan ich zdrowia [10].

Zdaniem Gradus, przedszkola z Białej Podlaskiej mają odpowiednie warunki do prowadzenia zajęć z wychowania fizycznego. Dzieci podczas pobytu w przedszkolu biorą udział w zajęciach ruchowych około 1,5–2 godzin dziennie, przy czym oferowane przez placówki zajęcia ruchowe nie są zróżnicowane. Zauważono, że nie wszystkie elementy programu wychowania fizycznego są w pełni realizowane, co nie sprzyja kształtowaniu pozytywnych postaw wobec wychowania fizycznego [7].

Oceną jakości wychowania fizycznego 151 gdańskich placówek przedszkolnych zajmowała się Rokicka-Hebel. Celem badań było określenie częstotliwości zajęć ukierunkowanych na aktywność fizyczną. Wykazano, iż pomimo możliwości prowadzenia zajęć ruchowych na sali gimnastycznej, a także posiadania dostatecznej ilości przyborów gimnastycznych, przedszkola nie zapewniają dzieciom wystarczającej aktywności fizycznej [15].

Szeroką diagnozę dojrzałości szkolnej polskich dzieci sześciolatkich z uwzględnieniem różnych sfer rozwoju dziecka przedstawiono w raporcie „Sześciolatki w Polsce”. Badaniami ankietowymi objęto także nauczycieli oraz rodziców, uzyskując informacje dotyczące między innymi aktywności fizycznej przedszkolaków. Badania obrazują częstotliwość oraz czas trwania różnych form zajęć ruchowych prowadzonych w placówkach przedszkolnych. Stwierdzono, że większość nauczycieli codziennie organizuje 10-minutowe ćwiczenia poranne i 20-minutowe zajęcia z przewagą gier i zabaw ruchowych. Natomiast zajęcia

² Tamże.

gimnastyczne oraz zajęcia muzyczno-ruchowe organizowane są zazwyczaj 1–2 razy w tygodniu i trwają do 30 minut [2].

Celem prezentowanych badań była diagnoza bazy materialnej do zajęć ruchowych oraz sposobu ich realizacji w przedszkolach śląskich.

Material i metody

Badania wykonano w roku szkolnym 2011/2012 w 30 śląskich placówkach przedszkolnych, posługując się metodą sondażu diagnostycznego [11], [13]. Wybór przedszkoli dokonany został drogą losową. Zastosowano dobór losowy prosty w oparciu o dane GUS [4]. Warunki pracy przedszkola oceniono na podstawie wyposażenia sali, ogródka przedszkolnego w przybory, sprzęt i urządzenia sportowe, stosując metodę obserwacji. Dokonując oceny wyposażenia placówek przedszkolnych, uwzględniono rodzaje ćwiczeń, do których mogą być wykorzystane urządzenia i sprzęt sportowy.

Na tej podstawie dokonano podziału przedszkoli na dwie kategorie: posiadające warunki dobre i warunki złe. Do przedszkoli posiadających dobre warunki zakwalifikowano te, które miały łącznie salę gimnastyczną, ogródek oraz sprzęt umożliwiający wszechstronny rozwój sprawności fizycznej dzieci. Pozostałe zakwalifikowano do drugiej kategorii.

W celu dokonania oceny realizacji zajęć ruchowych w przedszkolu, zastosowano autorski kwestionariusz ankiety, który został skierowany do nauczycieli i dyrektorów przedszkoli [11], [13]. Uzyskano dane dotyczące zajęć ruchowych, na które uczęszczało 1411 dzieci, w tym 713 dziewcząt i 698 chłopców. Do analizy zakwalifikowano 60 kwestionariuszy wypełnionych przez nauczycieli, 30 kwestionariuszy od dyrektorów oraz 30 arkuszy obserwacji wyposażenia placówek przedszkolnych.

Dla każdego czynnika klasyfikacyjnego obliczono licznosc i procent, z wykorzystaniem programu Statistica 10.

Wyniki

Większość badanych przedszkoli jest czynna w godzinach 6.30–17.30. Deklarowana przez dyrektorów liczba oddziałów wynosi przeciętnie od 3 do 6, a liczebność dzieci w grupie nie przekracza 25 osób – co jest zgodne z Ustawą o systemie oświaty. Większość przedszkoli nie posiada sal gimnastycznych (70%), w związku z czym zajęcia ruchowe odbywają się w salach dydaktycznych (tab. 1). Wszystkie placówki posiadają ogródki przedszkolne, w których mogą przebywać dzieci.

Sale gimnastyczne i dydaktyczne są zaopatrzone w podstawowe przybory do ćwiczeń, wśród których najczęściej spotyka się: szarfy, woreczki z grochem, ob-

ręce, piłki, skakanki, kolorowe chorągiewki. Według deklaracji nauczycielek, to właśnie te przybory są najczęściej wykorzystywane w zajęciach ruchowych. Tylko w nielicznych placówkach znajdują się przyrządy i urządzenia sportowe, a do najczęściej spotykanych należą drabinki pionowe, ławeczki oraz materace gimnastyczne. Jeszcze mniej placówek posiada rowerki, bramki do piłki nożnej, sprzęt do gry w koszykówkę, piłki lekarskie i sensoryczne, schody, równoważnie, tunele. Spośród wszystkich badanych placówek jedna miała basen. Wyposażenie 60% placówek należy ocenić jako niewystarczające do realizacji zajęć ruchowych w przedszkolach

Nieco lepiej wyposażone są ogródki przedszkolne (tab. 1). Większość placówek (53,3%) posiada dobrze urządzone place zabaw, w których znajdują się: przepłotnie, równoważnie, drabinki pionowe, wiszące mosty, podesty do podchodzenia, schody, ślizgawki z piaskownicą, huśtawki, karuzele, sprężynowce, a także wielofunkcyjne zestawy sprawnościowe. Chociaż wszystkie przedszkola posiadają urządzenia sportowe, w wielu placówkach (46,7%) wyposażenie jest jednak źle usytuowane. Częstym błędem jest duża liczba urządzeń spełniających takie same funkcje i chociaż ogródek wygląda okazale, niekiedy znajdują się tam wyłącznie drabinki pionowe.

Tabela 1. Baza materialna do zajęć ruchowych w przedszkolu

Baza materialna		Liczba placówek		Razem	
		n	%	n	%
Sala gimnastyczna	brak sali gimnastycznej	21	70,0	30	100
	przedszkole z salą gimnastyczną	9	30,0		
Ogródek przedszkolny	brak ogródka	0	0,0	30	100
	przedszkole z ogródkiem	30	100,0		
Wyposażenie sali w sprzęt i urządzenia sportowe	złe	18	60,0	30	100
	dobrze	12	40,0		
Wyposażenie ogródka w sprzęt i urządzenia sportowe	złe	14	46,7	30	100
	dobrze	16	53,3		

Źródło: badania własne.

We wszystkich przedszkolach organizowana jest gimnastyka poranna, która odbywa się codziennie w godzinach 8.00–9.00, i trwa – jak twierdzi 53,3% badanych – około 15 minut, co odpowiada obowiązującym normom (tab. 2). Zgodnie z zaleceniami podstawy programowej wychowania przedszkolnego, w ramach czasu przeznaczanego na zajęcia dydaktyczne prowadzone są przez nauczycieli także zajęcia gimnastyczne. Odbywają się one najczęściej w salach dydaktycznych, a tylko w nielicznych placówkach w salach gimnastycznych. Większość nauczycieli korzysta z gotowych układów ćwiczeń ruchowych. Pod-

stawą ćwiczeń gimnastycznych są przewodniki metodyczne do programów wychowania przedszkolnego. Ćwiczenia gimnastyczne odbywają się najczęściej dwa razy w tygodniu przez 20 minut (36,7%). Niektórzy nauczyciele (33,3%) twierdzą, że takie zajęcia odbywają się codziennie, ale trwają tylko 15 minut. Ponad $\frac{1}{3}$ dzieci nie przebiera się w stroje gimnastyczne do ćwiczeń (tab. 2).

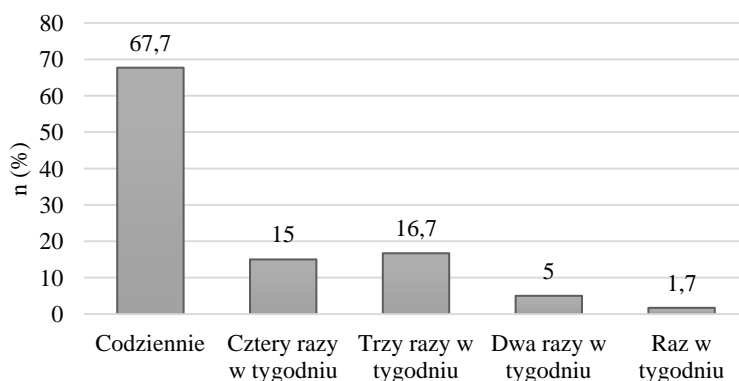
Tabela 2. Organizacja zajęć ruchowych w przedszkolu

Organizacja zajęć		Liczba badanych nauczycieli		Razem	
		n	%	n	%
Miejsce prowadzenia zajęć ruchowych	sala gimnastyczna	10	16,7	60	100
	sala dydaktyczna	44	73,3		
	korytarz	6	10,0		
Czas trwania gimnastyki porannej	10 minut	18	30,0	60	100
	15 minut	32	53,3		
	30 minut	10	16,7		
Częstotliwość organizowania zajęć ruchowych	codziennie	14	23,3	60	100
	cztery razy w tygodniu	2	3,3		
	trzy razy w tygodniu	9	15,0		
	dwa razy w tygodniu	28	46,7		
	raz w tygodniu	7	11,7		
Czas trwania zajęć ruchowych	15 minut	16	26,7	60	100
	20 minut	22	36,7		
	25 minut	11	18,3		
	30 minut	11	18,3		
Strój gimnastyczny	dzieci przebierają się	38	63,3	60	100
	dzieci nie przebierają się	22	36,7		

Źródło: badania własne.

Nauczyciele deklarowali, iż podczas zajęć ruchowych najczęściej korzystają z podstawowych przyborów, natomiast przyrządy i urządzenia sportowe są wykorzystywane sporadycznie. Większość nauczycieli prowadzi zajęcia dydaktyczne zgodnie z zaleceniami, ale częstotliwość i czas realizacji zajęć ruchowych nie zawsze odpowiadają zaleceniom podstawy programowej. Pozytywnie należy jednak ocenić opinie większości respondentów (80%), że można zachować równowagę między zajęciami dydaktycznymi a dowolną i organizowaną aktywnością ruchową dzieci, że nie trzeba tej aktywności ograniczać (11,7%), aby zrealizować cele programowe. Zdarzają się jednak wypowiedzi (8,3%), które wskazują na konieczność ograniczenia aktywności ruchowej dzieci, aby zrealizować cele pozostałych zajęć dydaktycznych.

Zgodnie z podstawą programową, $\frac{1}{5}$ czasu pobytu dziecka w przedszkolu powinna być przeznaczona na zajęcia ruchowe na boisku, w ogródku lub w parku. Badani nauczyciele preferują wyjścia do ogródka przedszkolnego, bez konieczności odbywania zorganizowanych zajęć ruchowych (ryc. 1). Takie warunki do spontanicznej zabawy dzieci organizowane są przeważnie codziennie (61,7%). Tylko nieliczni nauczyciele deklarują, iż umożliwiają dzieciom korzystanie z placu zabaw zaledwie jeden lub dwa razy w tygodniu (6,7%). Pobyt dzieci w ogródku przedszkolnym wypełniony jest głównie spontaniczną aktywnością.

Ryc. 1. Częstotliwość wyjść do ogródka przedszkolnego

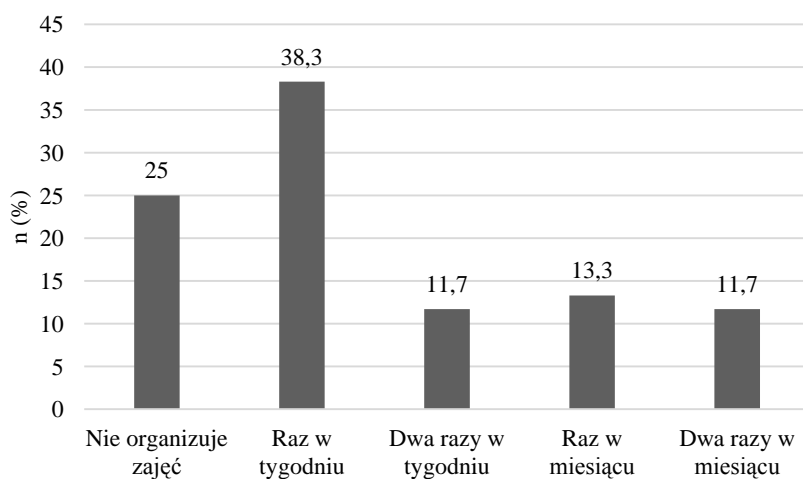
Źródło: badania własne.

Zajęcia w sposób celowy prowadzone przez nauczycieli odbywają się rzadziej i zależą od pory roku (tab. 3). Większość badanych nauczycieli (75%) deklaruje, że realizuje zajęcia ruchowe na dworze w okresie letnim, przy czym odbywają się one tylko jeden raz w tygodniu (38,3%). Zimą sytuacja przedstawia się znacznie gorzej. Jedynie 20% pedagogów prowadzi zajęcia ruchowe na dworze, a ich częstotliwość wskazywana przez ponad połowę z nich (11,7%) to zaledwie jeden raz w miesiącu. Nieliczni (3,3%) prowadzą takie zajęcia jeden lub dwa razy w tygodniu (ryc. 2, 3).

Tabela 3. Organizacja zajęć ruchowych na dworze

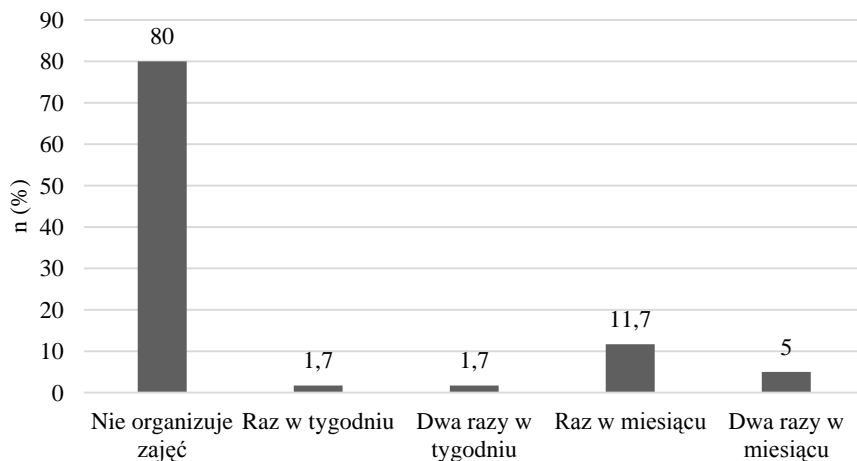
Rodzaj zajęć		Liczba nauczycieli		Razem	
		n	%	n	%
Zajęcia ruchowe na dworze latem	tak	45	75,0	60	100
	nie	15	25,0		
Zajęcia ruchowe na dworze zimą	tak	12	20,0	60	100
	nie	48	80,0		

Źródło: badania własne.

Ryc. 2. Częstotliwość zajęć gimnastycznych prowadzonych na dworze w okresie letnim

Źródło: badania własne.

Ryc. 3. Częstotliwość zajęć gimnastycznych prowadzonych na dworze w okresie zimowym

Źródło: badania własne.

W celu zapewnienia dzieciom wszechstronnego rozwoju, placówki przedszkolne organizują różne zajęcia dodatkowe (tab. 4). Zajęcia te odbywają się regularnie w ciągu całego roku szkolnego. Czas trwania zajęć dostosowany jest do wieku i – zgodnie z ustawą o systemie oświaty – dla dzieci młodszych wynosi 15 minut, a dla starszych 20–30 minut. Zajęcia są odpłatne, w związku z czym korzystają z nich tylko te dzieci, które zostały zapisane przez rodziców. Są to: zajęcia umuzykalniające, taneczne, gimnastyka korekcyjna, a także nauka języka

obcego, zajęcia logopedyczne. Najczęściej organizowane są zajęcia umuzykalniające (86,7%), natomiast gimnastyka korekcyjna i zajęcia na basenie cieszą się mniejszym zainteresowaniem. Można także stwierdzić, iż wszystkie placówki prowadzą zajęcia z języka obcego i różnorodne kółka zainteresowań.

Tabela 4. Liczba placówek organizujących zajęcia dodatkowe

Rodzaje zajęć dodatkowych	Liczba przedszkoli	
	n	%
Rytmika (zajęcia umuzykalniające)	26	86,7
Gimnastyka korekcyjna	11	36,7
Pływanie	1	3,3
Język obcy	30	100
Kółka zainteresowań (plastyczne, szachowe, komputerowe)	30	100

Źródło: badania własne.

Częstotliwość zajęć ruchowych jest zróżnicowana (tab. 5). Dodatkowe zajęcia ruchowe odbywają się w placówkach przedszkolnych przeważnie raz w tygodniu, natomiast pozostałe zajęcia dydaktyczne organizowane są częściej. Porównując ilość zajęć dodatkowych z ich częstotliwością można odnieść wrażenie, że zajęcia ruchowe są rzadziej wybierane przez rodziców. Większą popularnością cieszą się te zajęcia, które preferują sedentarny tryb spędzania czasu. Tendencję tę można zauważyć także w liczbie dzieci uczęszczających na zajęcia dodatkowe (tab. 6). Większość dzieci uczęszcza na zajęcia rytmiczne i naukę języka angielskiego. Niektóre, w związku ze skierowaniem od lekarza, uczęszczają także na gimnastykę korekcyjną, a tylko nieliczne na naukę pływania.

Tabela 5. Rodzaje i częstotliwość zajęć dodatkowych

Rodzaj zajęć dodatkowych	Liczba przedszkoli		Częstotliwość dodatkowych zajęć w tygodniu							
	n	%	codziennie		dwa razy		jeden raz		brak zajęć	
			n	%	n	%	n	%	n	%
Rytmika (zajęcia umuzykalniające)	26	86,7	—	—	3	10	23	76,7	4	13,3
Gimnastyka korekcyjna	11	36,7	—	—	—	—	11	36,7	19	63,3
Pływanie	1	3,3	—	—	—	—	1	3,3	29	96,7
Język obcy	30	100	3	10	27	90	—	—	—	—
Kółka zainteresowań (plastyczne, szachowe, komputerowe)	30	100	—	—	5	16,7	25	83,3	—	—

Źródło: badania własne.

Tabela 6. Liczba dzieci uczęszczających na zajęcia dodatkowe

Rodzaje zajęć dodatkowych	Dziewczęta		Chłopcy	
	n = 713	%	n = 698	%
Rytmika	627	87,94	611	87,54
Gimnastyka korekcyjna	189	26,51	208	29,80
Pływanie	36	5,05	29	4,15
Język obcy	355	49,78	389	56,46

Źródło: badania własne.

Dyskusja

Badania dowiodły, że baza materialna śląskich przedszkoli do zajęć ruchowych jest bardzo słaba. Zaistniała sytuacja może mieć związek z brakiem wytycznych ze strony Ministerstwa Edukacji Narodowej. W rozporządzeniach nie ma żadnych zaleceń odnośnie do bazy materialnej dla zajęć ruchowych w przedszkolach. Porady takie możemy odnaleźć jedynie w przewodnikach metodycznych. Wilczkowski, podając zasady wyposażenia sal dydaktycznych i sal gimnastycznych oraz ogródka przedszkolnego w przybory, sprzęt i urządzenia sportowe, wskazuje, że to dyrekcja przedszkola powinna zadbać o prawidłowy ich wybór [22]. Brak odpowiednich regulacji prawnych dotyczących optymalnych warunków do zajęć ruchowych w przedszkolach może skutkować dużym ryzykiem zaniedbań. Poparciem dla tego stwierdzenia jest fakt, iż większość placówek nie posiada sal gimnastycznych, a zajęcia ruchowe odbywają się zazwyczaj w salach dydaktycznych, które nie są przystosowane do prowadzenia takich zajęć. Pomieszczenia, w których odbywają się całodzienne zajęcia, wyposażone są w dziecięce meble, zabawki, stoły i krzesła, nie tylko ograniczające przestrzeń do swobodnego poruszania się podczas zajęć ruchowych, ale także utrudniają spontaniczną aktywność ruchową dzieci. Brak sal gimnastycznych powoduje, iż wyposażenie przedszkoli w sprzęt i urządzenia sportowe jest ubogie. Zauważono, że w przedszkolach, w których nie ma sal gimnastycznych, znajdują się zazwyczaj jedynie przybory gimnastyczne. We wszystkich przedszkolach są ogródki, w większości dobrze urządzone. Podobnie badania Kosmali wskazują na dużą różnorodność urządzeń i elementów do zabawy i nauki [9]. Klichowska zauważa, że większość wielkopolskich miejskich placówek publicznych charakteryzuje się przeciętną małą architekturą ogrodu. To spostrzeżenie można odnieść do 47% przedszkoli śląskich [8].

W przedszkolach śląskich organizowane są różne formy zajęć ruchowych: gimnastyka poranna, zajęcia gimnastyczne, rytmika, gimnastyka korekcyjna oraz sporadyczne zajęcia na basenie. Podobne zajęcia ruchowe organizowane są w przedszkolach funkcjonujących w innych regionach Polski [2], [15]. Za wy-

jątkiem zajęć gimnastycznych, częstotliwość i czas trwania pozostałych zajęć ruchowych są zgodne z wytycznymi podstawy programowej oraz ogólnie przyjętymi zaleceniami metodycznymi wynikającymi z potrzeb rozwojowych dzieci. Zajęcia gimnastyczne w przedszkolu wpływają na poprawę sprawności ruchowej, ale – jak zauważa Ugodowska – do uzyskania dobrego poziomu nie wystarczą dwie godziny tygodniowo [20]. Niestety, w śląskich placówkach przedszkolnych gimnastyka organizowana jest zazwyczaj dwa razy w tygodniu i trwa przeciętnie 20 minut. Wyniki badań dotyczące innych regionów Polski wykazały podobny harmonogram [2], [15].

Ważnym elementem kształtowania zdrowego stylu życia jest aktywność fizyczna organizowana na świeżym powietrzu. Pomimo deklaracji nauczycieli o częstym wychodzeniu na dwór, zajęcia gimnastyczne poza budynkiem organizowane są sporadycznie. Klichowska zauważa, że nauczyciele wychowania przedszkolnego nie doceniają znaczenia ogrodu przedszkolnego w rozwoju zdrowotnym, biologicznym, emocjonalnym, społecznym i poznawczym. Przypisują im raczej funkcję estetyczną. Zajęcia ruchowe uzależnione są najczęściej od warunków atmosferycznych [8], [7], [14], [15]. Wzorem dla polskich placówek przedszkolnych, jak pisze Bielińska, powinny być placówki norweskie. Dzieci uczęszczające do tamtejszych przedszkoli przebywają codziennie minimum 2 godziny zegarowe na świeżym powietrzu, niezależnie od pogody, a jedyną przeszkodą, która uniemożliwia wyjście na dwór, jest temperatura poniżej 20 stopni. Ponadto młodsze dzieci mają zorganizowany odpoczynek, podczas którego śpią na dworze w specjalnie przygotowanych wózkach [1].

W celu zapewnienia dzieciom możliwości wszechstronnego rozwoju, w przedszkolach organizowane są różne zajęcia dodatkowe. Szkoda tylko, że większość z nich związana jest z sedentarnym sposobem spędzania czasu, który mógłby być przeznaczony na zajęcia ruchowe. Poza podstawą programową najczęściej organizowane są dla większości dzieci ćwiczenia muzyczno-ruchowe, nielicznie prowadzone są zajęcia gimnastyki korekcyjnej, a tylko w jednym przedszkolu odbywają się zajęcia na basenie. Zajęcia te odbywają się przeważnie 1–2 razy w tygodniu, w związku z czym jest to zbyt mała oferta w porównaniu z dodatkowymi zajęciami o charakterze sedentarnym.

Uzyskane wyniki badań świadczą o ograniczonej częstotliwości zajęć ruchowych, zbyt krótkim czasie ich trwania, braku strojów gimnastycznych dzieci, korzystaniu ze starych przewodników metodycznych, a przede wszystkim rzadkim wykorzystywaniu przyrządów i urządzeń sportowych. Nie sprzyja to stymulowaniu rozwoju fizycznego i motorycznego dzieci. Aby wychowanie fizyczne w przedszkolu spełniało te zadania, należy nieustannie modernizować programy nauczania, dostosowując je do aktualnych potrzeb dzieci, a także unowocześniać warunki do zajęć ruchowych. Konieczne jest także kształcenie i doksztalcanie nauczycieli wychowania przedszkolnego w zakresie metodyki zajęć ruchowych w przedszkolu.

W świetle wyników badań o korzystnym wpływie aktywności fizycznej na budowę somatyczną i sprawność fizyczną dzieci ważne jest, aby – poza podstawowym programem – w przedszkolach odbywały się różnorodne zajęcia ruchowe prowadzone przez specjalistów z danej dyscypliny. Szersza oferta przedszkola, wzbogacona o większą ilość zajęć ruchowych, mogłaby przyczynić się do zmniejszenia liczby dzieci z nadwagą i otyłością oraz do poprawy sprawności fizycznej [19].

Badania prowadzone były na przełomie 2011/2012 roku. W tym okresie nie obowiązywały jakiegokolwiek rozporządzenia dotyczące zajęć dodatkowych. Dyrektor przedszkola, jako osoba decyzyjna, dokonywał wyboru zajęć organizowanych w placówce. Zazwyczaj organizowano we wszystkich przedszkolach zajęcia muzyczno-ruchowe, taniec i gimnastykę korekcyjną. Były to wówczas zajęcia odpłatne, w związku z czym uczęszczały na nie tylko te dzieci, które były zgłoszone przez rodziców. Możliwość prowadzenia większej liczby zajęć daje opublikowana 13 czerwca 2013 roku przez Ministerstwo Edukacji Narodowej zmiana ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw [21]. Celem zmian jest stworzenie edukacji pozbawionej barier ekonomicznych. Postanowienia nowej ustawy budzą sprzeczne odczucia. Dają one możliwość organizowania różnych zajęć dodatkowych dla wszystkich dzieci, jednak zastanawiająca jest kwestia, jakie zajęcia będą organizowane – ruchowe czy sedentarne, oraz kto je będzie prowadził – specjalista czy „przyuczony” do pełnionej funkcji nauczyciel przedszkola.

W trosce o rozwój dzieci konieczne będzie diagnozowanie, jak nowe przepisy wpłyną na organizację zajęć ruchowych w przedszkolach. Zgodnie z pierwszym raportem NIK, wdrożenie programu „Przedszkole za złotówkę”, poza obniżeniem opłat pobieranych od rodziców, nie przyniosło oczekiwanych rezultatów [12].

Wnioski

1. Warunki materialne placówek przedszkolnych funkcjonujących w województwie śląskim są niewystarczające do realizacji zajęć ruchowych.
2. W przedszkolach śląskich organizowane są różne formy zajęć ruchowych obowiązkowych, przy czym częstotliwość oraz czas ich trwania są niezadowalające.
3. Niepokój budzi częstotliwość oraz czas trwania programowych zajęć gimnastycznych prowadzonych na świeżym powietrzu. Są one prowadzone zbyt rzadko, zwłaszcza w okresie zimowym.
4. Oferta zajęć dodatkowych w śląskich placówkach przedszkolnych jest bogata. Szkoda tylko, że większość proponowanych zajęć preferuje sedentarny sposób spędzania czasu.

Literatura

- [1] Bielińska I. (2013): *Dziecko w przedszkolu w Polsce i Norwegii (z zajęciami ruchowymi w tle)*. Problemy Wczesnej Edukacji, 1 (20), s. 100–110.
- [2] Cieśla E., Klimaszewska J., Kopik A., Markowska M., Szumilas M., Walaśek B. (2007): *Sześciolatki w Polsce. Raport 2006*. Tekst. Kielce.
- [3] Główny Urząd Statystyczny (2009): *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2008/2009*.
- [4] Główny Urząd Statystyczny (2010): *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2009/2010*.
- [5] Główny Urząd Statystyczny (2011): *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2010/2011*.
- [6] Główny Urząd Statystyczny (2012): *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2011/2012*.
- [7] Gradus P., Benza E., Rybak O., Krzysztoń P., Batorzyńska P., Plandowska M., Kurpeta W. (2014): *Forms of physical activity of Biała Podlaska preschool children*. Polish Journal of Sport and Tourism, 21. Warszawa, s. 163–167.
- [8] Klichowska A. (2013): *Architektura i funkcje ogrodu przedszkolnego w opiniach nauczycieli*. Studia Edukacyjne, 26. Poznań, s. 317–336.
- [9] Kosmala M., Gawłowska A., Rosłon-Szeryńska E. (2011): *Ocena warszawskich publicznych placów zabaw oraz wybranych ogrodów przedszkolnych i szkolnych*. Katedra Architektury Krajobrazu, Wydział Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu SGGW w Warszawie. http://plac zabaw.um.warszawa.pl/files/raport_ocena_2011.pdf [dostęp: 10.08.2016].
- [10] Kuratorium Oświaty w Łodzi (2010): *Monitorowanie wdrażania podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego. Raport z województwa łódzkiego*. http://www.kuratorium.lodz.pl/data/other/podstawa_raport.pdf [dostęp: 10.08.2016].
- [11] Łobocki M. (2010): *Metody i techniki badań pedagogicznych*. Impuls. Kraków.
- [12] Najwyższa Izba Kontroli. (2013): *Finansowanie przez gminy przedszkoli publicznych i niepublicznych oraz wykonywanie przez te placówki niektórych zadań w zakresie kształcenia, wychowania i opieki*. LGD-4101-009/2013, Nr ewid. 147/2014/P/13/142/LGD.
- [13] Pilch T., Bauman T. (2010): *Zasady badań pedagogicznych*. Wydawnictwo Akademickie Żak. Warszawa.
- [14] Rokicka-Hebel M. (2012): *Przedszkola z dobrymi i złymi warunkami do aktywności fizycznej a umiejętności ruchowe dzieci*. Szkice Humanistyczne, 12, 3 (29), s. 215–233.
- [15] Rokicka-Hebel M. (2013): *Wychowanie fizyczne w przedszkolach gdańskich*. Journal of Health Sciences, 3 (13), s. 337–371.
- [16] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach. Dz.U. 2003, nr 6, poz. 69.

- [17] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Dz.U. 2009, nr 4, poz. 17.
- [18] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 r. w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania. Dz.U. 2010, nr 161, poz. 1080.
- [19] Staniek M. (2014): *Budowa somatyczna i sprawność fizyczna dzieci przedszkolnych*. AWF Katowice. Praca doktorska w maszynopisie.
- [20] Ugodowska G. (1992): *Poziom sprawności fizycznej i ruchowej dzieci wrocławskich przedszkoli*. AWF. Wrocław.
- [21] Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw. Dz. U. 2013, poz. 827.
- [22] Wilczkowski E. (2007): *Metodyka wychowania fizycznego w przedszkolu*. Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie. Piotrków Trybunalski.
- [23] Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Katowicach. (2013): *Ocena stanu sanitarno-epidemicznego województwa śląskiego*. <http://www.wsse.katowice.pl/pliki/ip/raport2013.pdf> [dostęp: 10.08.2016].

Conditions for Exercise Classes in Silesian Nursery School

Abstract

The aim of the study is to diagnose the conditions and implementation of physical activities in nursery schools.

Thirty Silesian nursery schools were examined including equipment in pre rated taking into account the types of exercises, which can be used in devices and sport equipment. Assessment of the implementation exercise classes in nursery schools was based on the original questionnaire, which was sent to the teacher and the director of the nursery school. For the analysis were qualified 60 questionnaires filled by teachers and 30 filled by directors and 30 observation cards. Studies have shown that in the Silesian nursery school are organized various forms of physical activities, while material resources to carry out these activities is very poor.

The research results indicate reduced frequency of physical activities, too short its duration, lack of gym clothes children, the use of the old methodological guides and, above all, a rare use of instruments and sport facilities. This is not conducive, stimulating physical and motor development of children.

Keywords: nursery school, sport equipment, physical activities.